

**СУДОУСТРІЙ;
ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА**

УДК 347.962: 342.9

КУЗЬМИШИНА О.М.

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ
КОМІСІЇ СУДДІВ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА ПРОВЕДЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО
ОЦІНЮВАННЯ СУДДІВ**

У статті визначено адміністративно-правовий статус Вищої кваліфікаційної комісії суддів України як суб'єкта проведення кваліфікаційного оцінювання суддів. Розкрито, що Вища кваліфікаційна комісія суддів України є спеціалізованим органом суддівського врядування, що забезпечує функціональність судової системи шляхом реалізації блоку повноважень кадрового, організаційного, правового, методичного характеру. Сформовано правове становище Вищої кваліфікаційної комісії суддів України як спеціального органу суддівського врядування, що наділяється організаційно-правовими повноваженнями та реалізує кадрову політику в судовій системі шляхом адміністрування відносин з проведення кваліфікаційного оцінювання.

Ключові слова: адміністративно-правові відносини, доброчесність, кваліфікаційне оцінювання, комісія, підготовка, професійність, процедури, суддя, судова влада.

В статье определено административно-правовой статус Высшей квалификационной комиссии судей Украины как субъекта проведения квалификационного оценки судей. Раскрыто, что Высшая квалификационная комиссия судей Украины является специализированным органом судейского управления, что обеспечивает функциональность судебной системы путем реализации блока полномочий кадрового, организационного, правового, методического характера. Сформировано правовое положение Высшей квалификационной комиссии судей Украины как специального органа судейского управления, наделенный организационно-правовыми полномочиями и реализует кадровую политику в судебной системе путем администрирования отношений по проведению квалификационного оценивания.

Ключевые слова: административно-правовые отношения, добродетель, квалификационное оценивание, комиссия, подготовка, профессионализм, процедуры, судья, судебная власть.

The article defines the administrative and legal status of the High Qualification Commission of Judges of Ukraine as a subject of qualification assessment of judges. It is revealed that the High Qualification Commission of Judges of Ukraine is a specialized body of judicial governance that ensures the functionality of the judicial system through the implementation of the block of powers of personnel, organizational, legal, methodological nature. The legal position of the High Qualifications Commission of Judges of Ukraine as a special body of judicial governance, which is endowed with organizational and legal powers and implements personnel policy in the judiciary by administering relations for qualification assessment.

Key words: administrative and legal relations, integrity, qualification assessment, commission, training, professionalism, procedures, judge, judiciary.

Актуальність теми. Однією із ознак демократичного суспільства є наявність у державі незалежної судової гілки влади, що випливає з принципу розподілу влади (ст. 6 Основного Закону України) [2] та має об'єктивний характер і зумовлено необхідністю правового вирішення соціальних конфліктів правового характеру, що виникають у демократичній державі. Саме судовій владі держава доручає прийняття рішень ім'ям України на засадах верховенства права, які насамперед спрямовані на захист прав і свобод людини. Незалежна, соціальна, правова держава не може існувати без чітко визначеного місця судової влади в державному механізмі. Конституція України (ч. 1 ст. 124) закріплює виключне право здійснення правосуддя лише судами. Носіями судової влади в Україні виступають професійні судді, які при здійсненні правосуддя є незалежними і підкоряються лише закону [7, с. 31–41].

Законодавством України встановлено певний порядок формування суддівського корпусу, а саме, особа, яка виявила бажання зайняти посаду судді вперше, повинна відповідати вимогам чинного законодавства, що висуваються до кандидатів на посаду професійного судді [7, с. 31–41].

Основним із суб'єктів забезпечення суддівського корпусу є Вища кваліфікаційна комісія суддів України, правовий статус якої залишається недостатньо дослідженою тематикою, що обґрунтовує актуальність дослідження.

Огляд останніх досліджень. Проблеми кваліфікаційного оцінювання суддів, крізь призму адміністративно-правових відносин, у своїх працях аналізували В. Авер'янов, В. Бевзенко, М. Бояринцева, Н. Губерська, П. Діхтієвський, А. Іванишук, С. Жуков, Н. Коваленко, Д. Мандичев, О. Миколенко, Н. Писаренко, В. Рядінська, Р. Сербин, Л. Трофімова, А. Шевченко, Я. Шевцова, О. Хотинська-Нор, М. Цуркан та ін. При цьому, практичні проблеми в сфері добору суддів та перевірки їх професійності в Україні зумовлюють необхідність детального розгляду окремих питань аналізованої тематики.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі чинного законодавства у сфері діяльності суддів в Україні, позиції практиків та вчених адміністративного права, статистичної діяльності органів суддівського врядування, визначити адміністративно-правовий статус Вищої кваліфікаційної комісії суддів України як суб'єкта проведення кваліфікаційного оцінювання суддів.

Виклад основних положень. У перекладі з латини «статус» (status) означає положення, стан у будь-якій ієрархії, структурі, системі [1, с. 238]. Словник іншомовних слів розкриває, що цей термін означає правове становище осіб або організацій, установ тощо; становище індивіда або групи осіб щодо інших індивідів або груп у соціальній системі; установлене нормами права положення його суб'єктів, сукупність їх прав і обов'язків [4, с. 565].

Теоретики права під правовим статусом особи визначають систему закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків, відповідальності, відповідно до яких індивід як суб'єкт права (тобто як такий, що має правосуб'єктність) координує своє поведінку в суспільстві [6, с. 400]. В. Корельський визначив, що правовий статус як багатоспектна категорія, що, по-перше, має загальний, універсальний характер, включає статуси різних суб'єктів правовідносин – держави, суспільства, особи тощо; по-друге, відбиває індивідуальні особливості суб'єктів і реальне положення їх у системі багатоманітних суспільних відносин; по-третє, не може бути реалізований без обов'язків, що кореспондуються правом, без юридичної відповідальності, у необхідних випадках – без правових гарантій; по-четверте, категорія «правовий статус» визначає права та обов'язки суб'єктів у системному вигляді, що дає змогу здійснити порівняльний аналіз статусів різних суб'єктів для відкриття нових шляхів їх удосконалення [3].

Отже, адміністративно-правовий статус є системною, полі-складовою категорією, що визначає правове становище окремого суб'єкта права в площині певних правовідносин.

Одним із таких суб'єктів права є Вища кваліфікаційна комісія суддів України, що за своєю законодавчою природою є державним колегіальним органом суддівського врядування, який на постійній основі діє у системі правосуддя України. Вища кваліфікаційна комісія суддів України є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, самостійний баланс та рахунки в органах Державної казначейської служби України. Порядок роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України визначається Законом України «Про судоустрій і статус суддів». Вища кваліфікаційна комісія суддів України (далі – ВККС України) більшістю голосів від її складу, визначеного законом, затверджує регламент, що визначає порядок роботи Комісії в межах, установлених Законом України «Про судоустрій і статус суддів». Вища кваліфікаційна комісія суддів України має офіційний веб-сайт та офіційний друкований орган, які є офіційними джерелами інформації про роботу Комісії. Офіційний друкований орган може видаватися в електронному вигляді [5].

Відповідно, Вища кваліфікаційна комісія суддів України є спеціалізованим органом суддівського врядування, що забезпечує функціональність судової системи шляхом реалізації блоку повноважень кадрового, організаційного, правового, методичного характеру.

Повноваження ВККС України визначаються Законом України «Про судоустрій і статус суддів», відповідно до якого Вища кваліфікаційна комісія суддів України: 1) веде облік даних про кількість посад суддів у судах, у тому числі вакантних; 2) проводить добір кандидатів для призначення на посаду судді, у тому числі організовує проведення щодо них спеціальної перевірки відповідно до закону та приймає кваліфікаційний іспит; 3) вносить до Вищої ради правосуддя рекомендацію про призначення кандидата на посаду судді; 4) вносить рекомендацію про переведення судді відповідно до цього Закону, крім переведення як дисциплінарної санкції; 5) визначає потреби у державному замовленні на професійну підготовку кандидатів на посаду судді у Національній школі суддів України; 6) затверджує за погодженням з Вищою радою правосуддя форму і зміст заяви про участь у доборі кандидатів на посаду судді, анкети кандидата на посаду судді, порядок проходження спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді; 6-1) розробляє та подає на затвердження Вищій раді правосуддя проекти порядку складення відбіркового іспиту та методики оцінювання його результатів, порядку складення кваліфікаційного іспиту та методики оцінювання кандидатів, положення про проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді, порядку та методології кваліфікаційного оцінювання, порядку формування і ведення суддівського досьє (досьє кандидата на посаду судді); 7) проводить кваліфікаційне оцінювання; 8) забезпечує ведення суддівського досьє, досьє кандидата на посаду судді; 9) бере у межах компетенції участь у міжнародному співробітництві, у тому числі встановлює зв'язки з іноземними закладами, установами та організаціями, проектами міжнародної технічної допомоги, є бенефіціаром, реципієнтом міжнародної технічної допомоги, головним розпорядником міжнародної допомоги від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій; 10) здійснює інші повноваження, визначені законом [5].

Вища кваліфікаційна комісія суддів України, як державний орган в системі судової влади зі спеціальним статусом, відіграє важливу роль у здійсненні управління службою суддів України. Як визначив Д. Шпенюк, її значення в управлінні службою суддів полягає у: 1) визначенні потреби в суддівських кадрах, в тому числі вакантних адміністративних посад, їх доборі, підготовці, відборі та розстановці; 2) забезпеченні прозорості, відкритості та доступності процедури добору кандидатів на посаду суддів, а також проведення конкурсу на заміщення вакантної посади; 3) здійсненні контролю за дотриманням суддями службової дисципліни, належним виконанням своїх обов'язків по відправленню правосуддя, застосуванні щодо них заходів дисциплінарного впливу або надання рекомендацій щодо їх звільнення; 4) забезпеченні прозорості, відкритості та об'єктивності процедури дисциплінарного провадження щодо судді та винесення справедливого рішення в ньому; 5) здійсненні міжнародного співробітництва в сфері професійного розвитку судової влади, підвищення рівня законності, об'єктивності здійснення правосуддя, боротьби з корупцією серед суддів всіх рівнів [8, с. 100–106].

Відносно ширшої характеристики такого повноваження ВККС України як проведення кваліфікаційного оцінювання суддів, то специфіка визначається порядком його реалізації. Згідно із нормами законодавства, кваліфікаційне оцінювання проводиться Вищою кваліфікаційною комісією суддів України з метою визначення здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді за визначеними законом критеріями. Підставами для призначення кваліфікаційного оцінювання є: 1) заява судді (кандидата на посаду судді) про проведення кваліфікаційного оцінювання, у тому числі для участі у конкурсі; 2) рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про призначення кваліфікаційного оцінювання судді у випадках, визначених законом. Порядок та методологія кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення затверджуються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України [5].

Вища кваліфікаційна комісія суддів України протягом трьох місяців з дня надходження відповідної письмової заяви ухвалює рішення про призначення кваліфікаційного оцінювання, крім випадку проведення кваліфікаційного оцінювання у зв'язку з накладенням дисциплінарного стягнення чи інших випадків, визначених законом. За результатами проведення кваліфікаційного оцінювання Вища кваліфікаційна комісія суддів України ухвалює одне з рішень, визначених законодавством. Суддя (кандидат на посаду судді) може звернутися до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України з відповідною заявою про проведення його кваліфікаційного оцінювання не раніше ніж через один рік з дня ухвалення рішення Комісією за результатами останнього

кваліфікаційного оцінювання, крім випадків, коли він подає заяву про проведення оцінювання на зайняття вакантної посади судді в суді нижчої інстанції або іншої спеціалізації. Порядок врахування результатів останнього кваліфікаційного оцінювання судді (кандидата на посаду судді) визначається рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України [5].

В цілому, адміністративно-правовий статус Вищої кваліфікаційної комісії суддів України як суб'єкта проведення кваліфікаційного оцінювання суддів – це правове становище спеціального органу суддівського врядування, що наділяється організаційно-правовими повноваженнями та реалізує кадрову політику в судовій системі шляхом адміністрування відносин з проведення кваліфікаційного оцінювання.

Список використаних джерел:

1. Додонов В. Н. Большой юридический словарь. М.: Инфра-М, 1998. 547 с.
2. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Корельський В. М., Первалова В. Д. Теория государства и права: учебник для вузов Москва: НОРМА-ИНФА, 2002. 549 с.
4. Мельничук О. С. Словник іншомовних слів. 1-е видання, Київ: Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1974. 776 с.
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 31. Ст. 545.
6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Вид. 4-те, допов. і перероб. Київ: Правова єдність : Алерта, 2014. 524 с.
7. Скомороха Л. В. Організаційно-правові та процедурні аспекти практики формування суддівського корпусу в Україні. Вісник ВРЮ. № 1. 2010. С. 31–41.
8. Шпенюв Д. Ю. Вища кваліфікаційна комісія суддів у системі суб'єктів управління службою суддів в Україні. Журнал східноєвропейського права. 2014. № 10. С. 100-106.

УДК 342.9

ПОНОМАРЕНКО Є.Ю.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЗВІЛЬНЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ СУДДІ

В статті аргументовано доводиться, що попри серйозні позитивні зрушення, зумовлені судовою реформою 2016 року, в механізмі припинення правового статусу судді все ще присутні ряд неузгодженостей та протиріч; причому частина цих недоліків зумовлені самою реформою (перехідними положеннями законодавства), інша ж частина характеризує невирішені проблеми, які існували і раніше. Окрему увагу автор акцентує на фактичному запровадженні додаткових підстав звільнення судді з посади, не передбачених Конституцією України, різному обсягу трудових прав, гарантій суддів процесі звільнення з посади, в залежності від часу обрання (призначення) та ряду інших критеріїв. Виділені основні проблеми юридичного механізму звільнення та припинення повноважень судді.

Ключові слова: суддя, правосуддя, проблеми, судової реформи, звільнення з посади, припинення повноважень.

В статье аргументировано доказывается, что, несмотря на серьезные положительные сдвиги, обусловленные судебной реформой 2016 года, в механизме прекращения правового статуса судьи все еще присутствуют ряд шероховатостей и противоречий; причем часть этих недостатков обусловлены самой реформой